

ТМ	Г. XXXIII	Бр. 2	Стр. 619 - 638	Ниш	април - јун	2009.

UDK 316.74:279.13

Превод

Примљено: 28.11.2008.

Малколм Бул

Раскинова школа цртања и уметности

Оксфордског универзитета

Лондон (Велика Британија)

Кит Локарт

Лондон (Велика Британија)

ДВА ИМИЦА АДВЕНТИЗМА*

Резиме

Постоје два имица адвентизма. Према првом, адвентизам је група која не дели културне претпоставке које спајају друштво. Он претпоставља да су адвентистичке вредности управо супротне. Та перцепција је руководила реакцију јавности на адвентистички покрет од његовог зачећа и чврсто се усадила у колективно сећање на милеритско разочарање. Али постоји и алтернативни имиц цркве, потпуно супротан од слике апокалиптичког фанатизма. Према том имицу, адвентистичке преокупације су наглашено овосветске; нису усредоточене на крај живота на планети, већ на његово побољшање. Први имиц симболише Вилијам Милер, а други Џон Харви Келог.

Кључне речи: адвентистички покрет, апокалиптичка традиција, Вилијам Милер, покрет здравствене реформе, Џон Харви Келог

У Галуповом испитивању (*Gallup poll*) у Сједињеним Америчким Државама 1986, 30 посто испитаника је рекло да никада није чуло за адвентизам седмога дана. Међу онима који су чули, четири петине било је у стању да пружи даље информације.¹ Већина је била свесна да су адвентисти седмога дана религиозни, и многи су знали да се субота светкује као шабат. Четири процента је побркало адвентисте са мормонима, а један посто их је заменио са Јеховиним сведоцима. Упитани шта највише воле код адвентиста седмога дана, поло-

* Превод првог, уводног поглавља ("Introduction: Public Images") књиге *Seeking a Sanctuary*, San Francisco, Harper and Row, 1989, стр. 1-15.

¹ "U.S. Public's Awareness of, and Attitudes Toward, the Seventh-day Adventist Church" (Princeton, N.J.: The Gallup Organization, Inc., 1986).

вина није одговорила, а четвртина је одговорила "ништа посебно". Упитни шта најмање воле, одговор је био истоветан. Изузев суботњег шабата, популарна свест о црквеним веровањима и пракси била је мутна. Према виђена као екстремно религиозна група са посебним прехрамбеним навикама, детаљи о специфичним табуима били су нејасни. Неки су претпостављали да се адвентисти противе конвенционалној медицини, док су се други повољно изразили о адвентистичким болницама. Историјске чињенице такође су биле упадљиво непознате, а у сличној анкети из 1970. пре је мормонска него адвентистичка историја људима падала на памет.

То није профил религиозне групе који привлачи популарну имагинацију. После брзог раста током скоро једног и по века, адвентизам је још увек углавном непознат и изгледа да је јавност равнодушна према његовом постојању. Већа изложеност адвентизму као да не побуђује одушевљење. Галупова анкета из 1977. открива да међу онима који су имали извесно мишљење, 28 посто није било наклоњено адвентистима седмога дана; негативна стопа знатно је била виша него код протестантских група главног тока (од 4 до 8 посто) и мало већа него код мормона.³ Познанство са адвентистима нужно не проузрокује позитивнија осећања. Мала студија о ставовима јавности према адвентистима поредила је град са црквом од само тридесет и пет адвентистичких чланова са градом у којем се налази једна адвентистичка институција.⁴ Студија открива да је гушће адвентистичко присуство повезано са упадљиво већим степеном јавног непријатељства. Све у свему, јавност за адвентизам не зна и има склоност да види цркву негативно у поређењу са осталим хришћанским групама.

Тешко да то изненађује. Адвентизам је мала секта са чврстим моралним и религиозним стандардима, а изгледа да јавност гледа на цркве утолико негативније што су религиозније. У том смислу, чини се да је адвентизам само делимично распознатљив међу неколико других група на маргини америчке религије. Перцепције јавности стицане су не само преко директних контаката са адвентистичким пријатељима, рођацима или преко праћења евангелизације, већ и посредно преко неадвентистичких извештаја о адвентизму које дају медији и друге цркве. На много начина, овај други извор (*i.e.* медији и друге цркве) чини се да више обликује јавно мњење, јер пружа кон-

² "The Public's Attitudes Toward the Seventh-day Adventist Church" (Princeton, N.J.: Gallup International, 1970).

³ *Religion in America 1977-1978*. The Gallup Opinion Index (Princeton, N.J.: The Gallup Organization, Inc., 1978).

⁴ J. M. Rieder, "A Study of the Attitude of Non-Seventh-day Adventists Toward Seventh-day Adventists in Lawrence and Berrien Springs, Michigan, and a Comparison of Each" (необјављен рад, Andrews University, 1981).

текст унутар кога се адвентизам може довести у везу са остатком друштва. Будући да је непосредно искуство већине људи сувише ограничено да би могло да пружи алтернативу, то је вероватно оквир који обликује разумевање адвентистичких пракси у јавности.

Слика коју медији шире о адвентизму има дугу традицију чији су корени у новинарском извештавању о милеритима тридесетих и четрдесетих година XIX века. Вилијам Милер (*William Miller*) био је фармер у Лоу Хемптону у унутрашњости државе Њујорк. Борио се у рату за независност 1812, али је изгубио веру у патриотизам и прошао кроз дубоку духовну кризу. Обратио се из деизма у хришћанство 1816. и прикључио Баптистичкој цркви. Посветивши се проучавању Библије, постепено је постао убеђен да ће Данилова пророчанства своје крајње испуњење досећи у Другом Христовом доласку око 1843. Почевши од 1831, проповедао је широм Нове Енглеске, полако изграђујући широку мрежу предавача и следбеника који су такође објављивали његову поруку. У томе му је помагао Џошуа Хајмс (*Joshua Himes*), проповедник капеле у улици Чардон у Бостону, човек са јединственим талентом за верску пропаганду. Како се датум приближавао, тако су милерити задобијали подршку на серијама камп-митинга.⁵

Премда је Милер лично био ненаметљив човек, алармантна природа његове поруке и бројне публикације које је спонзорисао Хајмс природно су привукле пажњу јавности. Реакције су биле различите. Исмевање је брзо наступило, али је постојао и осећај нелагоде, јер је била популарна идеја да се историја света приближава крајњој кулминацији. Међутим, већина је очекивала да се свршетак света догоди прогресивним усавршавањем постојећег света, а не његовом анихилацијом. Милерити су упозоравали на деструкцију управо у време када су Американци очекивали напредак. Била је то нелагодна комбинација.⁶ Песник Џон Гринлиф Витијер (*John Greenleaf Whittier*), посетивши милеритски камп-мининг, дао је следећи коментар о тој неподударности:

"Како је могуће да усред толико много живота, у том светлу излазећег сунца, и при погледу на обиље лепоте, идеја о смрти природе – о крштењу света у ватри – поприми тако практични облик као овај? Па ипак, ево трезвених, интелигентних људи, љубазних и побожних жена, који су, истински верујући да је крај веома близу, напустили своје канцеларије, и радње, и ку-

⁵ Види: F. D. Nichol, *The Midnight Cry* (Washington D.C.: RHPA, 1944) и: Ronald L. Numbers и Jonathan M. Butler, ур., *The Disappointed: Millerites and Millenarianism in the Nineteenth Century* (Bloomington: Indiana University Press, 1987).

⁶ Види: Ruth Alden Doan, "Millerism and Evangelical Culture", у: Numbers и Butler, ур., *The Disappointed*, стр. 118-35.

ће, да би објављивали велику вест и упозоравали безбрижну и неверујућу генерацију на долазећи дан Господњи и благословени миленијум – обновљени рај – када ће, обновљена и подмлађена прочишћавајућом ватром, земља постати стара као врт Господњи, а само је свеци баштинити."⁷

Витијер је схватио да Милерова порука није новост већ само најновија манифестација дуге миленаристичке традиције.* Али остао је скептичан: "Дејство вере у брзу деструкцију света и лични долазак Месије, на сталез некултивисаних, и, у неким случајевима, оштроумних, није", приметио је, "увек у складу са просвећеним хришћанским идеалом бољитка".⁸

Милер је заступао тезу да ће се окончање света збити негде између 21. марта 1843. и 21. марта 1844. То се није догодило. Али Милер је веровао да је његова рачуница суштински тачна, и није се угасило одушевљење његових следбеника. Дана 12. августа 1844. милеритски проповедник, Самјуел Сноу (*Samuel Snow*), прекинуо је кампмитинг да би изјавио како је открио истински датум Другог доласка – то је 22. октобар те године. Нови датум је брзо усвојен, и припреме за њега предузете су са обновљеном ревношћу.⁹ Јавност је сада уочила други тип милеритске инконгруентности. Ранији су извештаји били усредоточени на необичност покрета који је прорицао катастрофу у свету који се стално побољшавао; током 1843. и 1844, фокус се променио. Суштинска карактеристика милерита, уочавало се, била је апсурдни покушај припремања за небо у тривијалном окружењу овога света.¹⁰

Извештаји су били заокупљени милеритском тобожњом равнодушношћу према световним добрима. Постојала је, на пример, широко распрострањена гласина да је Абрахам Рикер (*Abraham Riker*), добро познати трговац ципелама у улици Дивизија у Њујорку, побацао своја добра на улицу и да се гомила скупљала ноћу пред његовим вратима, све док му његов син није пружио уточиште. Касније је речено да је Рикер извршио самоубиство.¹¹ Новине су објављивале многе сличне каже, неке чак и бизарније. Случај господина Шортри-

⁷ John Greenleaf Whittier, *The Writings of John Greenleaf Whittier*, 5. том (London: Macmillan, 1889), стр. 420.

* Израз *миленаризам* (не бркати са *милеризмом*), односно *хилијазам* (*hiliasmus*), потиче од латинске речи *mille*, односно грчке речи хилиас (*hiliias*), и значи хиљаду, тисућу. Реално, *миленаризам* означава веру у долазеће Христово хиљадугодишње царство о којем говори Откривење 20,2-7 (прим. прев.).

⁸ *Ibidem*, стр. 420.

⁹ Види: David I. Rowe, *Thunder and Trumpets: Millerites and Dissenting Religion in Upstate New York, 1800-1850* (Chico, Calif.: Scholars Press, 1985), стр. 135 и даље.

¹⁰ Види: Whittier, *Writings*, 5. том, стр. 424.

¹¹ Nichol, *Midnight Cry*, стр. 335-36.

ца (*Mr. Shortridge*) представља рани пример тог жанра. "У Пелхаму, у држави Њу Хемпшир, господин Шортриц свечано се обукао у дуго бело одело, попео на дрво, припремио да се вине увис верујући да ће се Други долазак збити тога дана – и, покушавајући да се *усне*, пао на земљу и сломио врат."¹²

Прича о Шортрицу укључивала је елеменат од посебне важности за јавну перцепцију милеризма: хаљину за вазнесење. Од 1843, штампа је извештавала да су милерити, спремајући се да се вину на небо, почели да носе посебан одевни предмет. Дописник њујоршког часописа "Национални обавестилац" ("*National Intelligencer*") известио је да се "прошле среде неколико верника у Милерову теорију скоро смрзло на висинама Хобокена седећи у снегу у својим хаљинама за вазнесење".¹³ Опис тих одора је различит. Часопис "Газета" ("*Gazette*") из Спрингфилда у Масачусетсу прокоментарисао је да су "те хаљине за вазнесење створиле велику потражњу за смеђим Мекинтош штофом и другим тканинама прилачним за одежде светаца".¹⁴ Друге новине су наговештавале да су одела од скупочијег материјала, приметивши да су милерити у једном граду наручили "свилу вредну 5000 долара".¹⁵ Други пример представља натпис на прозору Бовери продавнице безалкохолних пића: "Муселин за одоре за вазнесење."¹⁶

Све ове традиције о милеритима сажете су у извештајима о милеритским активностима у Филаделфији 22. октобра 1844.¹⁷ Каже се да је неколико хиљада милерита напустило град ујутро 21. октобра и поставило логор изван града очекујући крај света. Одлазећи, један од њих је бацио новац на улицу. Дошавши у логор, милерити су били слабо припремљени за метеоролошке непогоде. Дана 24. октобра, једне новине су известиле да су "четворица обраћеника на Милерову превару, отишавши на логоровање близу Дербија, нађена мртва услед претераног узбуђења и разоденутости. Имамо информацију да се једна верница породила у шатору".¹⁸ "Пенсилванијски истраживач" ("*Pennsylvania Inquirer*") брзо је спојио те две приче, известивши да је "двоје мале деце пронађено у логору, савршено хладно,

¹² *Portland Bulletin* (Maine), 14. марта 1843; наведено у: Nichol, *Midnight Cry*, стр. 377. (Курзив у оригиналу.)

¹³ Наведено у: *Midnight Cry* (милеритске новине), 10. марта, 1843, стр. 45; наведено у: Nichol, *Midnight Cry*, стр. 375.

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ Наведено у: *Midnight Cry*, 7. априла 1843, стр. 106; наведено у: Nichol, *Midnight Cry*, стр. 382.

¹⁶ Nichol, *Midnight Cry*, 386.

¹⁷ *Ibidem*, стр. 321-34.

¹⁸ *Philadelphia Spirit of the Times*, 24. октобра 1844; наведено у: Nichol, *Midnight Cry*, стр. 323.

круто и мртво".¹⁹ Као да то није било довољно лоше, два дана касније "Суботње новине Сједињених Америчких Држава" ("*United States Saturday Post*") приметиле су да су вође експедиције побегле са великом сумом новца.²⁰ Четрдесет година касније, историчари су додали детаљ по коме су сви несрећни милерити били "обучени у танке беле 'одоре за вазнесење'".²¹

Не постоје чврсти докази за ову нити било коју другу флоскулу приче. Као што је Франсис Дејвид Никол (*Francis David Nichol*) показао у "Поноћном покличу" ("*Midnight Cry*"), одбрани милеризма објављеној век након Великог разочарања 22. октобра 1844, гласине из тог времена биле су углавном неосноване. Господин Шортриц, човек за кога је јављено да је сломио врат пењући се на дрво у халини за вазнесење, писао је новинама жалећи се због извештаја о својој смрти.²² Абрахам Рикер, трговац ципелама, оповргао је извештаје о свом самоубиству када је иследник посетио његову кућу да би извршио истрагу.²³

Упркос танушној заснованости на чињеничном стању, приче о милеритској лудости нису престајале. Управо супротно: оне су умножаване. Било је око 50.000 активних милерита и њихова веровања била су добро позната и навелико извештавана. Бројни писци су размишљали о значају покрета.²⁴ Амерички приповедач Натанијел Хоторн (*Nathaniel Hawthorne*) написао је 1843. роман "Нови Адам и Ева" ("*The New Adam and Eve*"), заснован на претпоставци да су се Милерова пророчанства обистинила.²⁵ Ралф Валдо Емерсон (*Ralph Waldo Emerson*) имао је контакте са милеритима, што је забележио у својим дневницима,²⁶ а трансценденталисти Теодор Паркер (*Theodore Parker*), Бронсон Алкот (*Bronson Alcott*), Џорџ Риплеј (*George Ripley*) и Кристофер Кранч (*Christopher Cranch*) посетили су један милеритски скуп.²⁷ Каснији су писци наставили да истражују милеритске теме. У делу "Каванаг" ("*Kavanagh*", 1849) Хенрија Вадсворда Лонгфе-

¹⁹ *Pennsylvania Inquirer*, 24. октобра 1844; наведено у: Nichol, *Midnight Cry*, стр. 329.

²⁰ *United States Saturday Post* (Philadelphia), 26. октобра 1844; наведено у: Nichol, *Midnight Cry*, стр. 323.

²¹ J. Thomas Scharf и Thomson Westcott, *History of Philadelphia 1603-1884*, 2. том (Philadelphia: L. H. Everts, 1884), стр. 1448.

²² Nichol, *Midnight Cry*, стр. 377-79.

²³ *Ibidem*, 336.

²⁴ Види: Gary Scharnhorst, "Images of the Millerites in American Literature", *American Quarterly* 32 (1980): 19-36, на којој се овај преглед заснива.

²⁵ Nathaniel Hawthorne, *Centenary Edition of Works of Nathaniel Hawthorne*, 10. том (Columbus: Ohio State University Press, 1974), стр. 247-62; наведено у: Scharnhorst, "Images of the Millerites", стр. 22-23.

²⁶ Види: Scharnhorst, "Images of the Millerites", стр. 24.

²⁷ *Ibidem*, стр. 23.

лоуа (*Henry Wadsworth Longfellow*) постоји фиктивни опис милеритског камп митинга са нагласком на песимистички аспект покрета који кулминира самоубиством једног сирочета које су утопило у реци верујући да је проклето.²⁸

Најзначајнији књижевни опис милеризма јесте реалистички роман "Крај света" (*"The End of the World"*) Едварда Еглстона (*Edward Eggleston*).²⁹ Смештена у Индијани 1842-44, радња књиге говори о догдовштинама двоје младих љубавника, Џулије Андерсон (*Julia Anderson*) и Огаста Вела (*August Wehle*), који су се коначно венчали 11. августа, управо на дан када се очекивао смак света. Контраст између милеритског искуства и претпоставки, и рутина свакодневног живота живо су истакнуте да би се објаснила привлачност апокалиптичке поруке: "Тада је у целом региону око кућне школе Шећерни гај постојала велика несташица сензација.... У ту устајалу бару старешина Хенкинс [*Elder Hankins*, милеритски проповедник] донео је стакленице, трубе, громове, звер са десет рогова, јарца и све друге апокалиптичке симболе разумеване на апсурдно дослован начин. Свет се примиче своме крају следећег августа. Ето узбуђења за које је вредно живети."³⁰ Аутор истиче да је то одушевљење водило ка неодговорном понашању: "Ова грозница ентузијазма подупрла је одлучност Самјуела Андерсона [*Samuel Anderson*, Џулијин отац] да прода своју фарму будзашто као сведочанство неверницима. Он је сматрао да ће педесет долара подмити његове трошкове до једанаестог августа, и тако је погодба пала по тој цени."³¹ Али милеритска порука није била у стању да потисне природни људски оптимизам. Као што је Огаст Вел упитао Џулију после венчања тог судбоносног дана: "Хоће ли Бог спалити овај свет ког је створио тако лепим? Када сам био далеко од тебе чинило ми се да је свет тежак и нисам марио када ће изгорети. Али сада –."³²

Било би погрешно пренебрегнути књижевне и новинарске традиције о милеритима. Оне садрже мало тачних историјских података, али су непроцењиви извори за разумевање односа између милерита и остатка друштва. Скоро све приче се заснивају на идеји да милеризам изокреће уобичајене начине понашања. Извештаји доносе имице групе чија је логика изопачена: дућанчија баца своја добра на улицу, човек се пење на дрво надајући се да ће узлетети као птица,

²⁸ *Ibidem*, стр. 28. Henry Wadsworth Longfellow, *Kavanagh: A Tale*, J. Downey, ур. (New Haven: College and University Press, 1965).

²⁹ Edward Eggleston, *The End of the World: A Love Story* (London: George Routledge and Sons, 1872, енглеско издање).

³⁰ *Ibidem*, стр. 39.

³¹ *Ibidem*, стр. 205.

³² *Ibidem*, стр. 220.

земљорадници не сеју своја поља, људи седе на снегу обучени у танку одећу. У "Еуреци" ("*Eureca*") Едгара Алана Поа (*Edgar Allan Poe*), аутор спомиње "једног Милера или Мила" као најпааметнијег међу логичарима.³³ То је упечатљиво поређење. Џон Стјуарт Мил (*John Stuart Mill*), британски филозоф и представник утилитаризма, борио се за побољшање друштва; Вилијам Милер предвиђао је његову пропаст. Као што је Витијер приметио, срж куриозитета милеризма било је инсистирање, у доба када су многи људи сматрали да се друштво примиче своје савршенству, да ће свет бити уништен. Обртање устаљених веровања као да је смештало милерите изван савремене културе, готово изван саме цивилизације.³⁴

Ова ситуација се одражавала не само у често понављаним причама о милеритском аутодеструктивном понашању, већ такође и у традицији по којој су се милерити понашали ирационално и на сваком другом пољу. Зато што су перципирани као они који постављају себе насупрот конвенционалним претпоставкама о будућности, препостављало се да су милерити збуњени и у другим сферама живота. Хумор кајка о милеритима заснива се на том претпостављеном куриозитету. Не постоји доказ да су милерити стварно патили од таквих конфузија, али стога што су стајали насупрот оптимизму опште културе тога доба, сматрало се да су отуђени и од основних научних и моралних веровања која чине живот друштва у целини. Милерити су вероватно били нормални у свему осим у свом милеризму; али због свог милеризма, сматрани су ненормалнима и у сваком другом погледу.

Адвентизам седмога дана се појавио у годинама после Великог разочарања. Све његове најраније вође, Џозеф Бејц (*Joseph Bates*), Џејмс Спрингер Вајт (*James Springer White*) и Елен Хармон (*Ellen Harmon*) бивши су милерити. У току првих седам година, следбеници покрета регрутовани су практично искључиво међу онима који су узалуд чекали 22. октобра 1844; спасење је сматрано немогућим за оне који нису чекали. Адвентизам, дакле, нема порекло у ширем друштву, већ у дезинтегришућој традицији која се сматрала потпуно антисоцијалном у веровању и пракси. Адвентисти нису покушавали да са себе стресу завештање милеризма. Давши ново тумачење догађају 22. октобра 1844, консекрирали су тај датум и милеритски покрет као важну епизоду у историји спасења. Тога дана, адвентисти су почели да верују, почео је суд на небу светаца и грешника. Други долазак, у међувремену, очекива се у неодређено, али блиско време

³³ Scharnhorst, "Images of the Millerites", стр. 22. J. A. Harrison, ур. *Complete Works of Edgar Allan Poe*, 16. том (New York: Crow).

³⁴ Види: Malcolm Bull, "The Seventh-day Adventists: Heretics of American Civil Religion", 50:2 (1989), стр. 177-87.

када се суд заврши. Друга главна иновација у адвентистичком размишљању јесте веровање да Божји закон захтева држање шабата у суботу, а не у недељу. Ова доктрина свој престиж унутар адвентизма захваљује ауторитету Елен Хармон, од 1846. супруге Џемса Вајта, чије су визије прихваћене као откривење Божје воље. Надахнута од Елен Вајт и организована од њеног супруга, адвентистичка заједница је нарасла од око једне стотине 1849. до чланства од 3500 у време када је црква формално организована 1863.³⁵

У почетку, наравно, деноминација је била сувише мала да би привукла пажњу јавности. Али како је црква расла, спомињање адвентиста поново је утрло свој пут у књижевности.³⁶ Њихов се имиџ разликовао од имиџа милерита само по одсуству јасно дефинисаног теолошког контекста. Свако је знао шта су милерити веровали. Једина ствар која је карактерисала адвентисте изгледа да је била њихова маргиналност у односу на главни ток друштва. Представљани су само као да су једна девијантна оријетација у мноштву других. У "Елмер Гантрију" ("*Elmer Gantry*"), роману добитника Нобелове награде Синклера Луиса (*Sinclair Lewis*), један лик се жали другом да су "типови попут тебе они који руше брану истинске вере, и отварају бране за виши критицизам, и савелијанизам, и нимфоманију, и агностицизам, и јерес, и католицизам, и адвентизам седмога дана, и све оне страшне немачке проналаске!"³⁷ У роману Церома Черина (*Jerome Charyn*), "На потамнелом травњаку" ("*On the Darkening Green*"), рабин коментарише да, истина, ниједан црначки Јеврејин не посећује његову синагогу, али да он ипак има "адвентисте седмога дана и абисинске баптисте на проповеди. А повремено и једног светог ваљача".³⁸ Енглески романописац Лоренс Дјурел (*Lawrence Durrell*) смешта адвентисте у различито, али исто тако опскурно друштво у делу "Валтазар" ("*Balthazar*"), другом тому "Александријског квартета" ("*Alexandria Quartet*"): "Александрија је град секти ... група сличних оној са херметичком филозофијом ... штајнеровци, хришћански научници, * успенскајисти, адвентисти."³⁹

³⁵ Види: P. Gerard Damsteegt, *Foundations of the Seventh-day Adventist Message and Mission* (Grand Rapids, Mich.: William B. Eerdmans, 1977), стр. 161. и 285.

³⁶ Види: Gary Land, "The Literary Image of Seventh-day Adventists", *Spectrum* 5:1 (1973), стр. 50-61, који пружа основ за овај преглед.

³⁷ Sinclair Lewis, *Elmer Gantry* (New York: Harcourt, Brace, 1927), стр. 34; наведено у: Land, "Literary Image", стр. 51.

³⁸ Jerome Charyn, *On the Darkening Green* (New York: McGraw-Hill, 1965), стр. 242-43; наведено у: Land, "Literary Image", стр. 52.

* Штајнеровце је основао антрополоф Рудолф Штајнер (*Rudolf Steiner*, 1861-1925). Секту хришћанских научника (*Christian Scientists*) или Хришћанску науку (*Christian science*) основала је Мери Бекер Еди (*Mary Baker Eddy*, 1821-1910). Главни веровање секте јесте то да се исцељење може постићи само молитвом (прим. прев.).

Црначки романописац Ричард Рајт (*Richard Wright*) одрастао је двадесетих и тридесетих година XX века. Живео је неко време са баком. У аутобиографији, "Црни дечак" ("*Black Boy*") пружа лични извештај о животу на маргинама друштва:

"Бака је била ревни члан Цркве адвентиста седмога дана, па сам био приморан да се претварам да обожавам њеног Бога, што је био услов да ме издржава. Старешине њене цркве тумачиле су еванђеље натрпано сликама великих језера вечите ватре, ишчезавајућих мора, долина сухих костију, сунца које пржи до пепела, месеца који се претвара у крв, звезда које падају на земљу, ... спасења које врви од фантастичних зверова са више глава, и рогова, и очију, и ногу."⁴⁰

Као и Витијер, Рајт је схватио да је адвентистичка визија инконгруентна са оним што је виђао око себе: "Слушајући живописан језик проповеди, био сам повучен ка емоционалном веровању, али чим сам изашао из цркве на сунчеву светлост и осетио тутњаву живота људи на улици знао сам да ништа од тога није истина и да се ништа неће десити."⁴¹

Када је напустио црквену школу и почео да похађа државну, Рајт је живо осетио раскорак између вредности свога дома и оних спољашњег света. Будући да му је било забрањено да ради суботом, Рајт је имао мање новаца него његови школски другови:

"Нисам могао да подмитим баку нудећи јој пола или две трећине своје плате; њен одговор је био не и никада. Њено одбијање подизало би ми нервозу до врхунца и проклињао сам себе што сам приморан да живим другачијим и лудим животом.... Да бих заштитио себе од заједљивих питања о мом дому и животу, да бих избегао позив да изађем када сам знао да не могу, био сам суздржан према дечацама и девојчицама у школи, тражећи њихово друштво, али не допуштајући им да икада погоде колико сам изолован од света у којем они живе."⁴²

Рајтов опис сопственог искуства сажима многе теме запажене у раду Витијера, Еглстона и других аутора. Попут милерита, адвентисти су портретисани као приврженици бизарног религиозног система израженог у грозним, апокалиптичким симболима. Њихова веровања су сматрана отуђујућим и неподударним са нормалним, здра-

³⁹ Lawrence Durrell, *Balthazar* (New York: Dutton, 1961), стр. 29.

⁴⁰ Richard Wright, *Black Boy: A Record of Childhood and Youth* (London: Longman, 1970), стр. 88.

⁴¹ *Ibidem*.

⁴² *Ibidem*, стр. 110.

вим разумевањем света. Рајт наглашава да је током примораности да живи као адвентиста, био ухваћен у девијантну супкултуру толико страну да није чак ни ризиковао објашњавајући своје невоље пријатељима. Он представља адвентизам као затворен свет мрачних илузија које испаре чим се ступи на јасну дневну светлост.

Злоћудни елеменат имплицитан у оваквом разумевању адвентизма драматично је изронио у Аустралији осамдесетих година XX века. Линда Чемберлен (*Lindy Chamberlain*), жена адвентистичког проповедника, известила је да је њену бебу од девет седмица однео динго (аустралијски дивљи пас) док су она и њена породица логорovali на Ајерс Року (*Ayers Rock*). Госпођа Чемберлен је касније затворена због убиства детета. Дуготрајна правна битка, која се завршила њеним коначним ослобођењем, постала је најпознатија у аустралијској историји, дала материјал за ударне вести по целом свету и постала предмет филма из 1988. "Крик у тами" (*"A Cry in the Dark"*). Име девојчице било је Азарија, за које се нашироко, али нетачно, веровало да значи "жртвовање у дивљини". Гласина се брзо проширила да су Чемберленови, следећи своја религиозна веровања, извршили жртвено убиство. Адвентисти су постали предмет подозрења и презира.⁴³

"Зли анђели" (*"Evil Angels"*), опис Чемберленовог случаја аустралијског правника Џона Брајсона (*John Bryson*), започиње не у Ајерс Року већ у Пенсилванији 22. октобра 1844. са описом Великог разочарања.⁴⁴ Поновљене су све милеритске фолклорне традиције. Неки су ликови портретисани обучени у беле муселинске одоре за вазнесење; постоји резервисано седиште за закаснелог господина Шотрица који је пао са дрвета; две мртве бебе леже смрзнуте под дрвеним колима. То су имици, према мишљењу аутора, самог наклоњеног одбрани Линде Чемберлејн, најзначајнији за разумевање модерног адвентизма. Није извесно да такви имици директно доприносе разумевању адвентизма. Али свакако је тачно да они сачињавају реакцију јавности на цркву, илуструју начин на који јавност разуме адвентизам и осветљавају однос између деноминације и света. Адвентизам је виђен као група која не дели културне претпоставке које спајају друштво. Претпоставља се да су адвентистичке вредности управо супротне. Сви "нормални" људи предузимају посебне мере да сачувају животе младе деце; адвентисти, дакле, по дефиницији "абнормални", могу бити сматрани равнодушнима или непријатељски расположенима према добробити беба.⁴⁵ То је груба логика, али

⁴³ Види: Lowell Tarling, "Who Killed Azaria: Adventists on Trial in Australia", *Spectrum* 15:2 (1984), стр. 14-22. и 15:3, стр. 42-59.

⁴⁴ John Bryson, *Evil Angels* (Ringwood, Victoria: Viking, 1985), стр. 3-6.

⁴⁵ Види: Malcolm Bull, "Infanticide and Religious Marginality", у припреми.

управо она која је руководила реакцију јавности на адвентистички покрет од његовог зачећа и чврсто се усадила у колективно сећање на милеритско разочарање.*

Да је та слика непотпуна, чак и као карактеризација јавних перцепција, очигледно је из Галупове анкете. Изгледа да је мало њих испољило ону врсту непријатељстава уочљиву у већини литературе о адвентистима. Можда је страх од адвентистичке посебности латентан због ниског црквеног јавног профила. У сваком случају, када се опозиција повећа, језик има тенденцију да постаје екстреман. Године 1979, на пример, кандидат за градског одборника у Риверсајду у Калифорнији, противник локалног политичког утицаја цркве, упоредио је адвентизам са култом Храм народа одговорног за масовно самоубиство у Џонстауну у Гвајани.⁴⁶ Али постојао је и други чинилац у, уопште узев, немој реакцији на адвентизам: постојање алтернативног имица цркве, потпуно супротног од слике апокалиптичког фанатизма.

Наговештаји овог алтернативног имица уочавају се у одговорима датим у Галуповој анкети који откривају да је врло мало људи свесно да су адвентисти необично усредоточени на крај света. Оно што се јасно уочава у анкети из 1986. била је јака асоцијација адвентиста са здрављем. Од оних који су имали свест о цркви, 25 посто је знало за праксу умерености, 13 посто је чуло за адвентистичке прехранбене производе и црквену медицинску школу у Лома Линди у Калифорнији, а 12 посто је било упознато са адвентистичким петодневним планом за одвикавање од пушења.⁴⁷ Те активности су врло различите од оносветских опсесија за које се обично мисли да су својствене адвентистима. Адвентистичке преокупације виђене су као наглашено овосветске; нису усредоточене на крај живота на планети, већ на његово побољшање.

Да би се ушло у траг развоју овог алтернативног имица адвентизма, неопходно је вратити се још једном у XIX век. Предмет здравствене реформе нашироко је расправљан у свету у коме су живели милерити. Тридесетих година XIX века, Силвестер Грахам (*Sylvester Graham*), изумитељ познатог грахам крекера, држао је предавања о корисностима умерености и вегетаријанства. Премда су неки милерити били наклоњени његовој ствари, ургентније питање Другог доласка било је у њиховим умовима најважније. Адвентисти

* Јула 2004. Франк Кол (*Frank Cole*), пензионер из Мелбурна, тврдио је да је 1980. убио динга и пронашао у његовим устима бебу. После интервјуа, полиција је одлучила да не отвара поново случај. Наводно, разлог због којег раније није пријавио догађај јесте тај што је динго заштићена животиња, те би био кажњен да је признао да је устрелио којег динга (прим. прев.).

⁴⁶ *Riverside Press Enterprise*, (California) 12. октобра 1979, секција В, стр. 1-2.

⁴⁷ "U.S. Public's Awareness".

седмога дана, међутим, имали су више времена да размишљају о исправном начину живота на овој земљи. Године 1863. Елен Вајт је имала визију која је открила да је исправно што покрет здравствене реформе инсистира на апстиненцији од алкохола, дувана, меса и богате хране и заговара природне методе лечења свежим ваздухом и водом. Три године касније, црква је спровела те идеје отварајући у Мичигену Западни институт за здравствену реформу (*Western Health Reform Institute*), касније преименован у Батл Крик санаторијум (*Battle Creek Sanitarium*). Године 1876. млади адвентистички доктор, Џон Харви Келог (*John Harvey Kellogg*) постављен је за медицинског директора. Од тог доба развитак адвентистичког интересовања за здравље углавном је био Келогова одговорност. Он је проширио санаторијум и болницу, основао школу за медицинске техничаре, а 1895. учествовао и у стварању Америчког медицинског мисионарског колеџа (*American Medical Missionary College, АММС*) за школовање адвентистичких лекара. У то време, он је такође уређивао часопис "Здравствени реформатор" ("*Health Reformer*"), касније преименован у "Добро здравље" ("*Good Health*"), и написао неколико обимних књига. У раним годинама XX века, Келог се сукобио са другим црквеним вођама поводом контроле над медицинским институцијама и оријентације црквене поруке. Као исход, Келог је задржао контролу над санаторијумом, али изгубио црквено чланство. Међутим, нагласак на медицини био је у адвентизму већ прилично укореењен, па је црква отворила алтернативни центар за медицинско образовање у Лома Линди. Обим медицинских и здравствених услуга које је црква пружала наставио је да се шири, резултирајући тиме да је до осамдесетих година XX века Адвентистички здравствени систем (*Adventist Health System, АHS*), постао један од водећих у пружању здравствене неге у Америци.⁴⁸

Раст адвентистичког интересовања за здравље није прошао незапажен. Сам Келог је био ватрени издавач. Године 1876. изложио је здравствену литературу на Стогодишњој изложби у Филаделфији; на Колумбијској изложби у Чикагу, санаторијум је водио школу кувања; на Светском сајму у Сент Луису службено је проглашен 29. септембар 1904. за Дан Батл Крик санаторијума.⁴⁹ При крају живота, Келог је проценио да га је његов рад довео у лични контакт са четврт милиона људи.⁵⁰ Неки од њих су били познати. Санаторијум су посећивали гувернери држава, богати индустријалци као што су: Џон Д. Рокфелер Млађи (*John D. Rockefeller, Jr.*) арктички истраживач Роалд

⁴⁸ О Келогу види: Richard W. Schwarz, "John Harvey Kellogg: American Health Reformer" (Ph.D. дисертација, University of Michigan, 1964).

⁴⁹ *Ibidem*, стр. 207.

⁵⁰ *Ibidem*, стр. 170.

Амундсен, композитор Перси Грејнцер (*Percy Grainger*), Врховни правобранилац Сједињених Америчких Држава Џорџ Викаршам (*George Wickersham*) и многи други. Његов стохиљадити пацијент био је бивши председник Вилијам Хауард Тафт (*William Howard Taft*), а на свечаности јубилеја ког је институција славила 1916, главни говорник био је бивши државни секретар Вилијам Џенингс Брајан (*William Jennings Bryan*).⁵¹

Келог је до извесне мере био чувена личност. Историчар Вил Дјурант (*Will Durant*) уврстио је Келогову књигу "Нова исхрана" (*"The New Dietetics"*) међу сто најбољих књига икада објављених. Хенри Финк (*Henry Finck*), уредник "Вечерњих новости" (*"Evening Post"*) из Њујорка, сматрао је да Келог завређује Нобелову награду.⁵² Келогове књиге су продате у преко милион примерака, а његова књига "Јасне чињенице за старе и младе" (*"Plain Facts for Old and Young"*) вероватно је најзначајнији приручник о сексу с краја XIX века.⁵³ Феноменално креативан, Келог није изумео само кукурузне пахуљице (корнфлекс) и друге бројне производе здраве хране, већ такође и неколико механичких направа. Раних двадесетих година XX века, произвео је за Колумбијску грамофонску компанију оно што је можда једна од првих плоча за фитнес.⁵⁴

Премда је Келог напустио деноминацију 1907, наставио је да светкује суботу, строго заговара све адвентистичке здравствене принципе и често позива црквене вође да држе своје састанке у Батл Крику. Келог своја верска интересовања није скривао. Године 1906. представљен је у серији "Духовни животи великих људи" (*"The Spiritual Life of Great Men"*) "Њујоршког магазина мистерија" (*"New York Magazine of Mysteries"*).⁵⁵ Келог је успоставио алтернативни референцијални оквир унутар кога се адвентизам може посматрати. Његов сан је био да "једном цела адвентистичка деноминација постане ... медицински мисионарски покрет света".⁵⁶

Упркос одстрањености из деноминације, Келогова визија се остварила. У говору на Лома Линди 1971, председник Ричард Никсон (*Richard Nixon*) се присећао догађаја из 1953:

⁵¹ *Ibidem*, стр. 194. и даље.

⁵² *Ibidem*, стр. 236.

⁵³ Види: John Money, *The Destroying Angel: Sex, Fitness, and Food in the Legacy of Degeneracy Theory* (New York: Prometheus Books, 1985), стр. 83 и даље.

⁵⁴ Schwarz, "John Harvey Kellogg", стр. 135.

⁵⁵ George Wharton James, "Spiritual Life of Great Men: Dr. John Harvey Kellogg", *New York Magazine of Mysteries*, avg. (1906). Види исечак у: Scarpbook 2, Kellogg Papers, Michigan Historical Collections, University of Michigan, Ann Arbor.

⁵⁶ Келог Стивену Н. Хаскелу (*S. N. Haskell*), 6. фебруара 1906; наведено у: Richard W. Schwarz, "Adventism's Social Gospel Advocate: John Harvey Kellogg", *Spectrum* 1:2 (1969), стр. 16.

"Госпођа Никсон и ја путовали смо по свету. И док смо посећивали земље југоисточне и јужне Азије, видели смо неколико болница којима су управљале различите организације. Најимпресивније су биле оне којима су управљали адвентисти седмога дана, људи посвећени своме послу. У њима су доктори, медицински техничари и други жртвовали животе помажући људима у тим сиромашним земљама да развију бољи медицински систем.... Мислим да ништа толико не ствара Америци пријатеље у иностранству, колико та врста несебичне службе људи попут оних који су отишли у свет из Лома Линде."⁵⁷

Године 1960. популарни писац Бутон Херндон (*Booton Herndon*) славио је адвентистички мисионарски потхват сличним речима, примећујући да су "у неким земљама, посебно Блиског и Далеког истока ... адвентистичке болнице далеко највеће и најбоље".⁵⁸ Херндон је, међутим, отишао још даље наглашавајући да адвентизам има шта да понуди не само Трећем свету, већ и Америци.

"По скоро сваком критеријуму западног света за људску срећу, ... чланови цркве адвентиста седмога дана ... морају се сврстати међу групе најсрећније на земљи.... Њихова деца ће уживати боље здравље, и уживати га дуже, него деца њихових неадвентистичких суседа; они ће бити јединствено изузети од смртоносних болести као што су рак плућа и имаће мање од половине зубних кварова у поређењу са својим друговима (и њихови ће родитељи морати да одвајају знатно мање за зубне издатке!)."⁵⁹

Седамдесетих и осамдесетих година XX века, ова слика о адвентистима као сну осигуравајућег друштва даље је елаборирана. За друштво све свесније важности тела, адвентизам је почео да звучи као привлачна опција. Научне студије, углавном извршене на деноминацијском Лома Линда универзитету, почеле су да показују да су адвентисти релативно изузети од различитих облика болести.⁶⁰ Године 1984. "Суботње вечерње новости" ("*Saturday Evening Post*") објавио је приказ који описује адвентисте као "групу најздравијих људи у држави". Чланак надаље извештава да мушки члан деноминације између 35-те и 40-те има очекивану дужину живота 6,2 година већу не-

⁵⁷ Говор председника Никсона на Лома Линда универзитету, 1971. документациони досије, Loma Linda University, La Sierra campus, Riverside, Calif.

⁵⁸ Booton Herndon, *The Seventh Day* (New York: McGraw-Hill, 1960), стр. 99.

⁵⁹ *Ibidem*, стр. 1-2.

⁶⁰ Види: Lewis R. Walton, Jo Ellen Walton и John A. Scharffenberg, *How You Can Live Six Extra Years* (Santa Barbara, Calif.: Woodbridge Press, 1981).

го национални просек, а женски члан већу 3,1 годину, и да је учесталост рака код адвентиста 50 посто мања него у општој популацији.⁶¹

Тешко да се може пренагласити дискрепанција између ове слике адвентизма, укорене у постигнућима Џона Харвија Келога, и његове алтернативе, ослоњене на завештање Вилијама Милера. Дискрепанција не произилази само из различитих углова гледања коментатора. Један имиц није искључиво везан за критичаре цркве, а други се не ограничава само на њене симпатизере. Разлика је фундаменталнија. Две слике представљају две независне традиције; темеље се на различитим историјским догађајима, усредсређене су на различите аспекте рада цркве, подупиру их различите врсте информација и пропагирају различити сектори медија. С једне стране, на адвентисте се гледа као на оне који су у нескладу са социјално прихваћеним вредностима, опседнути крајем света и песимистички склони аутодеструктивном понашању. С друге стране, на њих се гледа као на оне који усвајају социјалне норме и посебно су успешни покушајући да остваре продужење живота. Први имиц је стечен четрдесетих година XIX века и ретушира се кад год се појави нова прича о адвентистичкој ексцентричности. Други се заснива на успеху Батл Крик санаторијума и увећава се извештајима о адвентистичким достигнућима у прекоморским мисијама и на здравственом пољу. Од ова два имица, први је колоритнији, привлачнији за популарну штампу, креативне писце и проповеднике ривалских деноминација; други је, у поређењу са првим, прозаичнији, са непосредном релевантношћу за стране путнике и здравствене професионалце, и са, донедавно, ограниченијим дејством на друге.

Тензију између ова два имица адвентизма најјасније илуструје светски публицист који је окруживао операцију Бебе Фи (*Baby Fae*). Дана 26. октобра 1984. др Леонард Бејли (*Leonard Bailey*), адвентистички хирург Медицинског центра универзитета Лома Линда, заменио је дефектно срце дванаестодневне женске бебе са срцем бабуна. Била је то прва таква операција на детету и стога је привукла огромно интересовање медија. У почетку, догађај је тумачен на начин подударан са сликом о адвентистима као лидерима на здравственом пољу. "Њујорк тајмс" (*New York Times*) је описао операцију као "храбар хируршки напор који може да има широк утицај на лечење срца са маном".⁶² Дана 5. новембра, "Филаделфијске дневне новине" (*Philadelphia Daily News*) донео је коментар да "како дани пролазе а ново срце Бебе Фи наставља да пумпа крв кроз њено мало тело, Бејлијево постигнуће губи своју невероватност и чини име оп-

⁶¹ John Cook, "A Church Whose Members Have Less Cancer", *Saturday Evening Post*, марта 1984, стр. 42. и 108.

⁶² Lawrence K. Altman, "Baboon's Heart Implanted in Infant on Coast", *New York Times*, 28. октобра 1984, стр. 1.

скурног истраживача и његове опскурне институције опште познатим".⁶³ "Сунце Сан Бернардиноа" ("*San Bernardino Sun*") већ је известио да је Бејли описан као "визионар", бележећи веру његових колега да "не би били изненађени да [га] виде како добија Нобелову награду за медицину".⁶⁴ А "Пчела Сакрамента" ("*Sacramento Bee*") је изненада открила да је Лома Линда "врхунски државни произвођач доктора", додајући да "адвентистичка институција наставља да расте док медицинске школе Калифорнијског универзитета поткресвају упис".⁶⁵

Међутим, није прошло дуго а новине су почеле да повезују операцију са алтернативном сликом адвентиста као девијантним и социјално маргиналним. Рана критика се усредсредила на животињска права и питање да ли се одговарајуће људско срце могло употребити. Али ускоро су се појавиле примедбе које су се тичале специфичније ствари – прикладности хирурга и његове институције. Дана 6. новембра, "Њујорк тајмс" је у једној проширеној дискусији заступао мишљење да је "Лома Линдин јавни опис тока догађања, који су довели до пресудне операције, збркан и повремено праћен потпуним извртањем чињеница". Новине су приметиле да "институција није запажена као водећа у истраживању" и много значаја придала извештајима да је неком ранијем раду др Бејлија на животињској трансплантацији било ускраћено објављивање у научним часописима. Чланак је закључио да некима Бејли изгледа као "аматер који ужива радећи у неком забитом месту попут Лома Линде".⁶⁶

Беба Фи је умрла 15. новембра. Следећег дана, "Истраживач из Сан Франциска" ("*San Francisco Examiner*") навео је једног експерта који је операцију сматрао "научно неоправданим скоком у мрак".⁶⁷ Дана 17. новембра, "Вашингтонске новине" ("*Washington Post*") објавио је коментаре др Едријена Кантровица (*Dr. Adrian Kantrowitz*), првог Американца који је трансплантирао људско срце. Жалећи се због одсуства претходних објављивања, рекао је: "Штета. Ускратили су себе и своје пацијенте колегијалног увида."⁶⁸ "Бостон-

⁶³ Kit Konolige, "A Change of Heart", *Philadelphia Daily News*, 5. новембра 1984, стр. 5.

⁶⁴ Jan-Christina Sears, "Sugeon Is Called a 'Visionary' ". *San Bernardino Sun*, 4. новембра 1984, стр. B-1.

⁶⁵ Види: Ellen Robinson-Haynes, "Why Transplant?" и: Diane Divoky, "Transplant Center Churns out Highest Number of M.D.s", *Sacramento Bee*, 30. октобра 1984, стр. A-1 и A-12.

⁶⁶ Lawrence K. Altman, "Confusion Surrounds Baby Fae", *New York Times*, 6. новембра 1984, стр. C1, C11.

⁶⁷ Stephen Cook, "Baby Fae's Legacy", *San Francisco Examiner*, 16. новембра 1984, стр. 1.

⁶⁸ Christine Russel и Boyce Rensberger, "Baby Fae Case Leaves Tremors", *Washington Post*, 17. новембра 1984, стр. A-4.

ски глобус" ("*Boston Globe*") је навео другог стручњака: "Истраживање на Лома Линди није било укључено у истраживачки систем на било који начин. Отворено говорећи, Бејли је суштински аматер. Не би му много места то дозволило [бабунску трансплантацију]. То се не би догодило на неком од прворазредних центара."⁶⁹

Такви коментари се имплицитно заснивају на традицији која осликава адвентисте као социјалне аутсајдере који су изван додира са свакодневном стварношћу. Бејлијев очигледан неуспех да стекне научне или финансијске потпоре изван адвентистичког система интерпретиран је као доказ његове професионалне маргиналности. Са друге стране, сама чињеница да је Лома Линда покушала операцију са релативним степеном успеха открила је непретпостављењу софистицираност адвентистичке медицине и даље придонела веровању да су адвентисти авангарда здравственог побољшања.

Као догађај од светског интересовања, операција Бебе Фи тумачена је унутар обе традиције које управљају јавном перцепцијом цркве, а дискрепанција између тих двеју традиција била је та која је, барем делимично, запалила дебату која је окруживала случај. Уопште узев, два тока имица не теку заједно, него одвојено: један је мрачан и тежак, и носи визије поноћног разочарања милерита, чудних зверова апокалипсе и злокобних актуелности попут случаја бебе оете од динга; други одражава имице светла: др Келог потпуно обучен у бело, чистоћа болничких одељења, обасјаност сунцем у мисији.

Јавност је мало свесна адвентизма да би била збуњена овим јасним дисконтинуитетом. Већина људи вероватно има само повременни контакт са црквом, и њима није потребно да обликују кохерентну слику. Али за адвентисте који желе да схвате своје наслеђе и за неадвентисте који желе да схвате карактер адвентизма, задаци спајања ових двеју различитих рукаваца показали су се замршенима. Неколико приступа је покушавано. Најједноставнији је потпуно порицање ваљаности једне од ове две традиције. То је позиција коју усвајају и критичари и апологете цркве. Критичари се усредсређују на апокалиптичку традицију, опажајући адвентисте као обмануте фанатике који стално прибегавају нечасности да би прикрили своје грешке у прошлости.⁷⁰ За апологете, међутим, адвентисти су увек били рационални људи, понашајући се на социјално прихватљив начин и надмашујући своје ближње у здрављу, виталности и дарежљивости.⁷¹

⁶⁹ Loretta McLaughlin, "Turf War Emerging Over Heart Research", *Boston Globe*, 3. децембра 1984, стр. 7.

⁷⁰ Види, на пример: Dudley Canright, *Seventh-day Adventist Renounced*, 4. издање (Chicago: Fleming H. Revell, 1889); и: Walter Rea, *The White Lie* (Turlock, Calif.: M & R Publications, 1982).

⁷¹ Види: Nichol, *Midnight Cry*.

Рафиниранији коментатори обично примећују да је историјска промена та која је одговорна за противречност између два традиционална имица адвентизма. У XIX веку, тврди се, адвентисти су заузели радикалније позиције које су се, са протоком времена, модификовале да би довеле адвентистичке доктрине у склад са веровањима других хришћана. Ова линија резоновања у сржи је рада ЛРоја Едвина Фрума (*Le Roy Edwin Froom*), адвентистичког апологетског историчара, и неадвентистичких еванђеоских хришћана, Волтера Мартина (*Walter Martin*) и Доналда Барнхауса (*Donald Barnhouse*), који су касних педесетих година XX века поздравили приступање адвентизма еванђеоском табору.⁷²

Неадвентистички социолози који истражују адвентизам у више социјалном, него религиозном контексту опажају сличан развој. Гери Шварц (*Gary Schwartz*) предлаже да је постанак медицинског мисионара био циљ адвентистичке радне етике која је међу члановима цркве промовисала социјални помак навише.⁷³ Робин Теобалд (*Robin Theobald*), британски социолог, предлаже да је растућа адвентистичка усредсређеност на здравље и хуманитарни рад убрзана потребом за модернизацијом и прилагођавањем градској средини.⁷⁴ За Брајана Вилсона, оксфордског социолога који је студирао адвентизам средином седамдесетих година, процес промене се своди на "деноминационализацију" ("*denominationalization*"), помак од непријатељске и секташке реакције на свет, према позицији акомодације сличне оној у етаблиранијим црквама.⁷⁵

Сва та тумачења осветљавају процес промене и откривају распон погледа и искустава који окружују адвентизам. Али догод покушавају да споје дивергентне традиције апокалиптике и здравствене реформе, та су тумачења изразито непотпуна. Јавни имици адвентизма не осликавају целу слику. Две традиције су само делимично репрезентативне. Не само да је адвентизам мало познат, већ и историјске личности најуже повезиване са њим нису биле чланови цркве. Милер никад није био адвентиста седмога дана; Келог је престао то да буде тридесет шест година пре своје смрти. Средишња фигура ад-

⁷² Мартин (*Martin*) и Барнхаус (*Barnhouse*) у серији контроверзних чланака објављених у хришћанском часопису *Eternity* између септембра 1956. и јануара 1957. заступали су мишљење да је адвентизам еванђеоска деноминација. Види дискусију у: Т. Е. Unruh, "The Seventh-day Adventist Evangelical Conferences of 1955-1956", *Adventist Heritage* 4:2 (1977), стр. 35-46.

⁷³ Gary Schwartz, *Sect Ideologies and Social Status* (Chicago: University of Chicago Press, 1970).

⁷⁴ Robin Theobald, "The Seventh-day Adventist Movement: A Sociological Study" (Ph.D. дисертација, London University, 1979).

⁷⁵ Bryan Wilson, "Sect or Denomination: Can Adventism Maintain Its Identity?", *Spectrum* 7:1 (1975), стр. 34-43.

вентизма остала је добрим делом изван погледа јавности. Елен Вајт, адвентистичка пророчица и његова *de facto* оснивачица, кључна је недостајућа карика између Милера и Келога. Била је предани следбеник првог и духовни водич другог. Њен живот и мисао образовали су карактеристичне црте адвентизма. Да би се разумело како је и зашто адвентизам доспео до свести јавности, потребна је детаљна анализа адвентистичке теологије и списа Елен Вајт. Улажење у траг јавним традицијама о адвентизму до њихових извора не открива срж поруке цркве. Потребан је непосреднији приступ. Да би се разумело шта јавност мисли о адвентистима, битно је схватити начин на који адвентисти схватају себе и свет у коме живе.

Са енглеског језика превео Владислав Ђорђевић

Malcolm Bull, Keith Lockhart, London

TWO PUBLIC IMAGES OF ADVENTISM

Summary

There are two images of adventism. According to the first one, adventism is a group that does not share the cultural assumptions that bind society. It presumes that adventism's values are the very opposite. This perception has governed public reaction to the Adventism movement from its inception and is firmly embedded in the collective memory of the Millerite Disappointment. But there is an alternative image of the church, one completely at odds with the picture of apocalyptic fanaticism. According to that image, Adventist concerns are this-worldly in emphasis, concerned not with the end of life on the planet, but rather with its improvement. The first image symbolizes William Miller, and the second one, John Harvey Kellog.

Key Words: Adventist Movement, Apocalyptic Tradition, William Miller, Health Reform Movement, John Harvey Kellog